

РОЗДІЛ 3. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ
І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКАСТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНОЮ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ

STRATEGIC MANAGEMENT OF REGIONAL COMPETITIVENESS

Стратегічне управління конкурентоспроможністю повинно розглядатися сьогодні з позиції ефективного управління адміністративно-територіальними одиницями з метою підвищення добробуту громадян (населення регіону). Створення конкурентних переваг неможливе без стратегічного бачення процесу управління. Формування ресурсної бази, використання мотиваційних чинників, застосування фінансових інструментів стратегічного планування повинно чітко корелювати з урахуванням впливу загроз зовнішнього середовища. Використання ефективного підходу до стратегічного планування полягає у слідуванні філософії «планування від майбутнього», що дає змогу активізувати важелі та інструменти впливу на досягнення визначеного результату в майбутньому. Застосування моніторингу процесу стратегічного управління є необхідною умовою підвищення регіональної конкурентоспроможності в довгостроковій перспективі.

Ключові слова: регіональна конкурентоспроможність, моніторинг, стратегічне управління, мета, принципи, інструменти.

Стратегическое управление конкурентоспособностью должно рассматриваться

сегодня с позиции эффективного управления административно-территориальными единицами с целью повышения благосостояния граждан (населения региона). Создание конкурентных преимуществ невозможно без стратегического видения процесса управления. Формирование ресурсной базы, использование мотивационных факторов, применение финансовых инструментов стратегического планирования должно четко коррелировать с учетом влияния угроз внешней среды. Использование эффективного подхода к стратегическому планированию заключается в следовании философии «планирования от будущего», что позволяет активизировать рычаги и инструменты влияния на достижение определенного результата в будущем. Применение мониторинга процесса стратегического управления является необходимым условием повышения региональной конкурентоспособности в долгосрочной перспективе.

Ключевые слова: региональная конкурентоспособность, мониторинг, стратегическое управление, цель, принципы, инструменты.

УДК 332.122

Безхлібна А.П.к.е.н., доцент, доцент
кафедри міжнародного туризму
Запорізький національний
технічний університет**Пухальська Г.В.**к.т.н., доцент, доцент
кафедри технології машинобудування
Запорізький національний
технічний університет

Strategic management of competitiveness should be considered today from the point of view of effective management of administrative-territorial units with the ultimate goal of improving the well-being of citizens (the population of the region). Creating competitive advantages is impossible without a strategic vision of the management process. The formation of a resource base, the use of motivational factors, the use of financial strategic planning tools should be clearly correlated with the impact of external threats. The use of an effective approach to strategic planning is to follow the next philosophy - "planning from the future", which allows you to intensify the levers and instruments that are visible to achieve a definite result in the future. The application of monitoring of the strategic management process is a prerequisite for improving regional competitiveness in the long run. In order to solve the strategic tasks of the region, stabilization and consolidation of the positive economic growth trends, further development of regional mechanisms, deepening of structural reforms, creation of a favorable investment climate, and training of highly skilled personnel are needed. Formation of the goals and priorities of strategic management of regional competitiveness is subject to the national development strategy of the country and fully corresponds to its system-forming factors, as well as global trends, in the field of globalization, technology development, energy conservation, ecologization of thinking and production. Based on the general scientific approaches to developing a strategy for managing regional competitiveness, it is necessary to understand that the region's economy is formed as a result of the economic activity of many entities in a market environment. The article defines the principles of regional competitiveness management, the main measures to ensure the effective implementation of the strategy for increasing regional competitiveness and elements of the monitoring process. Formation of recommendations for enhancing regional competitiveness should be shaped by a thorough study of the essential features and conditions for the functioning of regional economic systems in order to improve the balance of regional economies and the use of latent potential.

Key words: regional competitiveness, monitoring, strategic management, goal, principles, tools.

Постановка проблеми. Виклики, що стоять перед державним управлінням конкурентоспроможністю регіонів, полягають у вивченні напрямів та пріоритетів регіональної програми розвитку, використанні дієвих інструментів розвитку, інституціональному забезпеченні процесу, розробленні принципів моніторингу заходів підвищення регіональної конкурентоспроможності. Використання ефективних інструментів для створення концепції регіональної конкурентоспроможності повинно ґрунтуватися на забезпеченні ефективного фінансування (за рахунок державних, приватних коштів і коштів міжнародних установ) та просування влас-

них брендів регіонів. Подолання диспропорцій регіонального розвитку, з огляду на їхню історичну та соціально-економічну специфіку, використовуючи максимально регіональний потенціал, за допомогою активного управління активами регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування стратегії конкурентоспроможного розвитку регіону перебувають у полі зору багатьох учених. Зокрема, П.Ю. Бєленький [4] досліджує фактори і механізми забезпечення конкурентоспроможності регіону в контексті загальнонаціональної концепції конкурентоспроможності. Відповідної концепції в своєму дослід-

дженні дотримується Н.В. Павліха та І.В. Кицюк [3] (від загальнонаціональної конкурентоспроможності – до регіональної). Визначенням передумов сталого розвитку регіону присвячено дослідження О.В. Ткач [5]. Обґрунтуванню системи управління регіональною конкурентоспроможністю присвячена монографія Л.Н. Чайникової [2].

Стратегічний конкурентний потенціал повинен розумітися як сукупність наявних на території ресурсів, активів, що можуть бути спрямовані на підвищення конкурентоспроможності території в заданий стратегією проміжок часу. Стратегічне планування конкурентоспроможності повинно базуватися на можливості коригування з урахуванням змін зовнішнього середовища, що можуть проявлятися у впливі фінансово-економічних криз, політичних криз, різких змін екологічних обставин, воєнних конфліктів. Головне призначення стратегічного управління конкурентоспроможністю регіону – забезпечення довгострокової конкурентної позиції регіону.

Стратегічне управління конкурентоспроможністю регіонів з бази науково-методичного її обґрунтування повинно спиратися на такі елементи концепції, як: політика (напрями), цілі та стратегія управління, інституційна система управління, інформаційна база, методологія та інструменти впровадження. З.І. Агоєва та Ф.М.-Г. Топсалова [1] зазначають про необхідність здійснення постійного моніторингу проблем соціально-економічного розвитку регіону. Тому визначення елементів системи моніторингу конкурентоспроможності регіону – важливий аспект дослідження під час обґрунтування стратегії регіонального розвитку.

Досліджені особливості формування конкурентоспроможності регіону [6] виявили необхідність застосування науково-методичних підходів у подальшому вивченні стратегічного управління регіональною конкурентоспроможністю.

Постановка завдання. Зосереджуючи увагу на виявлених проблемах регіонального розвитку в контексті підвищення конкурентоспроможності, необхідно визначити мету дослідження. Вивчення складових елементів, принципів та філософії стратегічного управління регіональною конкурентоспроможністю, що дає змогу сформулювати концепт регіонального управління, становить основну мету дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проекти підвищення регіональної конкурентоспроможності повинні мати цілеспрямоване формування та відповідати стратегічним пріоритетам розвитку регіону.

Цілі управління стратегічною конкурентоспроможністю регіону задають образ майбутнього стану регіональної конкурентоспроможності та шляхи її досягнення. Під час визначення цілей управління стратегічною конкурентоспроможністю регіон повинен розглядатися з двох позицій: з позиції запитів споживачів (тобто задоволення соціально-економічних потреб населення території в майбутніх товарах та послугах) та з позиції забезпечення поступового розвитку самого регіону). Для формування генеральної мети регіону основоположною є наявність у керівництва регіону бачення, уявлення про те, яким регіон є нині і яким він повинен бути. Основні ключові позиції використання філософії стратегічного планування

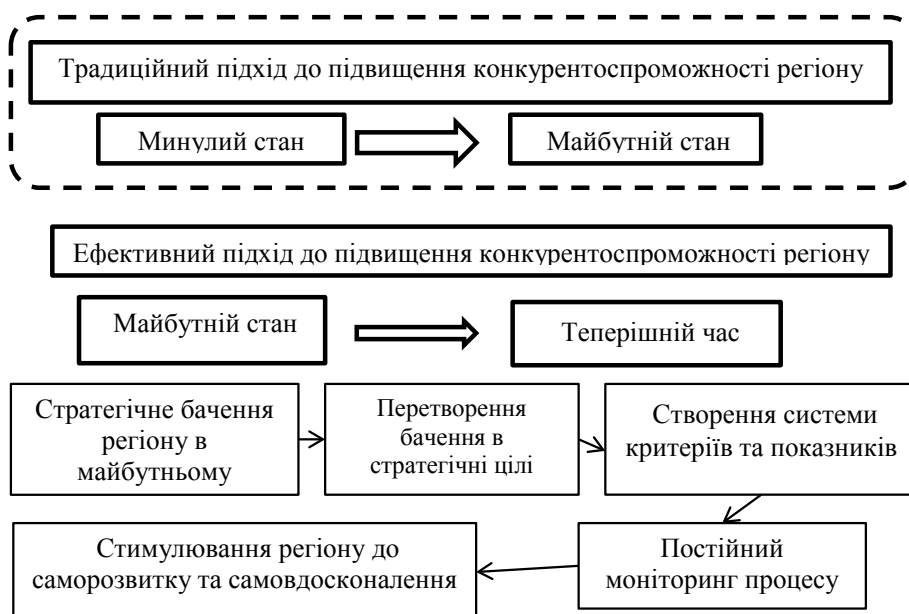

Рис. 1. Порівняння традиційного та ефективного підходу до стратегічного управління конкурентоспроможністю регіону

Джерело: обґрунтовано автором на основі [2]

підвищення конкурентоспроможності регіону, так зване «планування від майбутнього», відображено на рис. 1.

Метою стратегічного управління забезпеченням регіональної конкурентоспроможності виступають такі чинники:

1. Сталий регіональний розвиток прямим чином позитивно впливає на рівень життя населення, забезпечуючи необхідний рівень добробуту для формування середнього класу.

2. Використання регіонального економічного, трудового, наукового, соціального потенціалу приводить до акумулювання ресурсів регіону з метою збалансованого соціально-економічного розвитку, стимулює регіони до використання механізмів кооперації, що в кінцевому підсумку зменшує безробіття на території.

Комплексне розв'язання регіональних проблем окремих територій, своєчасне їх попередження стимулює розвиток країни загалом. Для вирішення стратегічних завдань регіону необхідна стабілізація та закріплення досягнутих позитивних тенденцій зростання економіки, подальший розвиток регіональних механізмів, поглиблення структурних перетворень, створення сприятливого інвестиційного клімату, підготовка висококваліфікованих кадрів. Регіон повинен подолати високу витратність та неефективність економіки за рахунок політики якісного реформування підприємств та галузей, збалансованості фінансової системи, ресурсозбереження, впровадження нових технологій, освоєння нововведених потужностей та активної підтримки малого та середнього підприємництва [2].

Наявність великої кількості суб'єктів господарювання, що здійснюють свою діяльність на території регіону, вимагає більш детального вивчення рівнів цілей конкурентоспроможності регіону (див. рис. 2).

Усвідомлення чіткої ієрархії цілей дає змогу сформулювати ключові принципи стратегічного управління регіональною конкурентоспроможністю. Принципами стратегічного управління регіональною конкурентоспроможністю є принципи:

1. Збалансованості – пріоритетні напрями регіонального розвитку повинні відповідати національним інтересам, а також загальносвітовим тенденціям, урівноважуючи їх.

2. Системності – комплексний та системний підхід до формування пропозицій підвищення конкурентоспроможності регіону повинні мати наукове обґрунтування та стосуватися всіх сфер регіонального розвитку, забезпечуючи в кінцевому підсумку синергетичний ефект.

3. Концентрації – регіональна конкурентоспроможність передбачає концентрацію зусиль та централізацію фінансових та інших ресурсів території з метою більш ефективного їх використання.

4. Взаємовигідної участі – залучення партнерів та учасників конкурентоспроможного розвитку в особі державних та місцевих органів влади, громад, бізнес-структур, громадських організацій, наукових інституцій, благодійних фондів тощо.

5. Максимізації потужностей – максимальне використання можливостей територій у реалізації системи заходів підвищення її конкурентоспроможності.

6. Об'єктивності – неупереджене та об'єктивне визначення сильних та слабких сторін, переваг та недоліків на основі реальних показників та індикаторів, які можна оцінити, статистичної інформації.

7. Відкритості – передбачає відкритість регіональної економіки до впливу внутрішніх та зовнішніх факторів з метою стимулювання регіонального розвитку

8. Обґрунтованості та ефективності – здійснення всіх етапів стратегічного управління повинно бути попередньо науково обґрунтованим та за попередніми підрахунками – максимально ефективним.

9. Історико-культурної спадкоємності – використання заходів стимулювання регіонального розвитку повинно збігатися з культурними та історичними звичаями та традиціями регіону.

Втілення стратегії забезпечення підвищення конкурентоспроможності та регіонального розвитку передбачає такі заходи:

1. Спільні заходи органів влади національного та регіонального рівнів з реалізації стратегії підвищення конкурентоспроможності регіону, яка узгоджується із загальнонаціональною стратегією розвитку.

2. Використання інструментів регіонального розвитку з метою підвищення конкурентоспроможності.

3. Консолідація фінансових, трудових, матеріальних та соціальних ресурсів для проведення спільних заходів учасників відповідно до затвердженої стратегії.

4. Інформаційне забезпечення та моніторинг процесу підвищення регіональної конкурентоспроможності.

Стратегічне управління регіональною конкурентоспроможністю передбачає виконання послідовних етапів, зазначених у концептуальній схемі на рис. 3.

Формування мети та пріоритетів стратегічного управління регіональною конкурентоспроможністю підпорядковується загальнонаціональній стратегії розвитку країни та повністю відповідає її системоутворюючим чинникам, а також загальносвітовим тенденціям у сфері глобалізації, розвитку технологій, енергозбереження, екологізації мислення та виробництва.

Визначення основних програмно-цілевих завдань управління регіональною конкуренто-

спроможністю. Ґрунтуючись на загальнонаукових підходах до розроблення стратегії управління регіональною конкурентоспроможністю необхідно розуміти, що економіка регіону формується в результаті господарської діяльності багатьох суб'єктів в умовах ринку. Вирішення широкого кола завдань регіональної політики потребує дослідження наявної ресурсної бази регіонів та оцінки

їхнього потенціалу конкурентоспроможності. Формування рекомендацій із підвищення регіональної конкурентоспроможності повинно формуватися на досконалому вивченні істотних особливостей та умов функціонування регіональних економічних систем із метою покращення балансу регіональних економік та використання прихованого потенціалу.

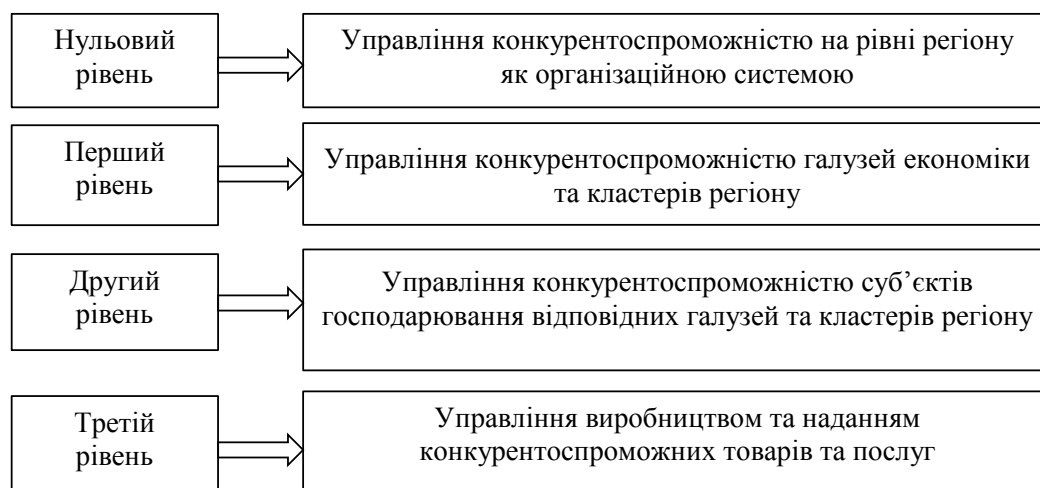

Рис. 2. Рівні формування цілей стратегічного управління регіональною конкурентоспроможністю

Джерело: сформовано автором на основі [2]

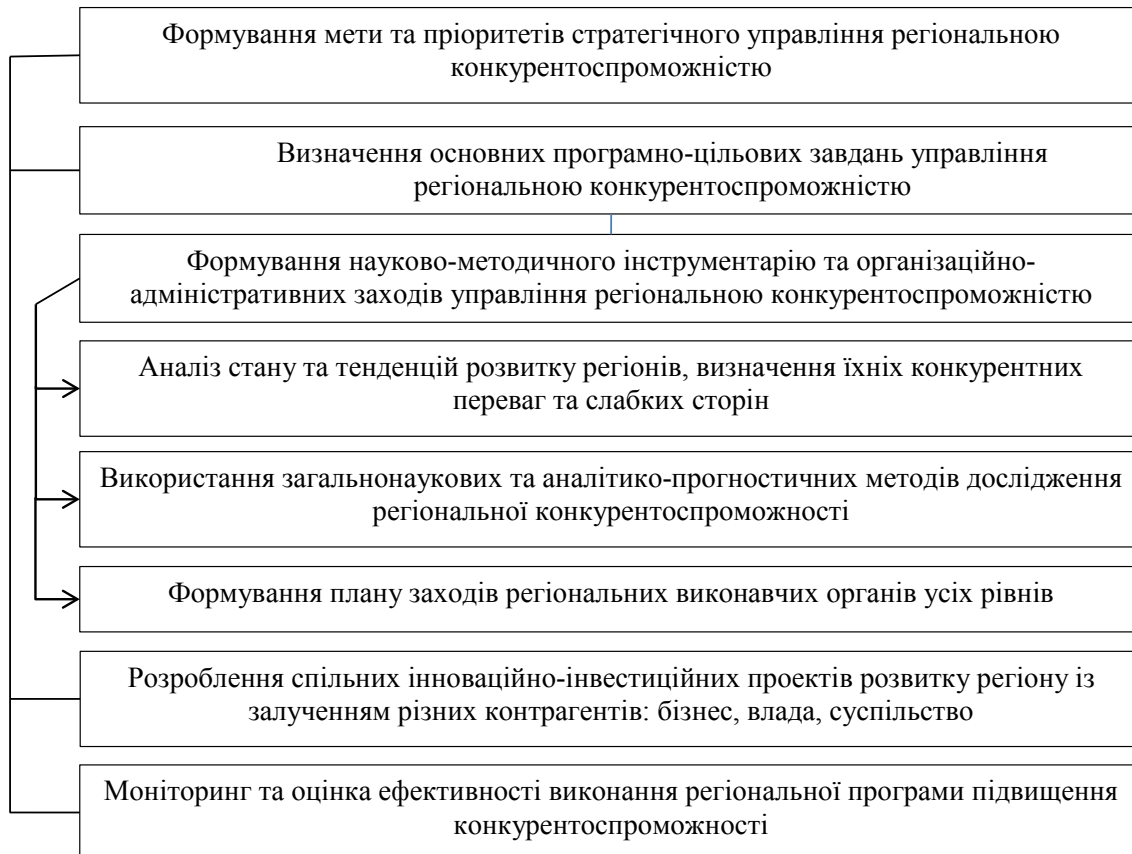

Рис. 3. Концептуальна схема стратегічного управління регіональною конкурентоспроможністю

Рис. 4. Структура моніторингу регіональної конкурентоспроможності

Джерело: розроблено автором на основі [1]

Використання системного та комплексного підходів у дослідженні регіональної конкурентоспроможності дає змогу розглянути функціонування регіональної економічної системи з погляду впливу причинно-наслідкових зв'язків (як з зовнішнього, так і з внутрішнього середовища) та всіх аспектів прояву (обсягу та структури).

Формування науково-методичного інструментарію та організаційно-адміністративних заходів управління регіональною конкурентоспроможністю. Використання аналітико-прогностичних методів під час формування регіональної стратегії конкурентоспроможності дає змогу вирішити завдання наукового обґрунтування та прогнозування ефективності вжитих заходів за допомогою використання методів лінійного програмування, кластерного аналізу, теорій ймовірностей, методу експортних оцінок, економіко-математичних методів, SWOT-аналізу, форсайт-технологій.

Формування системи стратегічного управління конкурентоспроможністю ґрунтується на використанні методологічного інструментарію з різних галузей знань, серед яких, окрім економіки, необхідно зазначити: соціологію та демографію, психологію, екологію, філософію, інженерію та медицину.

Розроблення спільних інноваційно-інвестиційних проектів розвитку регіону із залученням контрагентів із різних секторів економіки сприятиме досягненню синергетичного ефекту за умови задоволення потреб та інтересів учасників проекту. Інтересами регіональної влади під час створення подібних проектів є підвищення конкурентоспроможності території, утворення додаткових джерел

фінансування, розроблення іміджу та подальший маркетинг територіальної одиниці, розбудова інфраструктури регіону, покращення демографічної ситуації регіону, зменшення міграційних процесів, підвищення добробуту громадян, їхнього рівня життя, освіти та здоров'я.

Інтересами бізнес-партнерів подібних проектів є виконання програми соціальної відповідальності великих корпорацій та підприємств, отримання пільг від місцевої влади, підвищення іміджу бізнес-структур, пошук партнерів, більш широкі перспективи залучення професійних кадрів до роботи над проектом, які можуть згодом залишитися в колі співробітників компаній, отримання досвіду роботи в спільних проектах, можливість залучення іноземних інвесторів.

Інтересами суспільства [6] є підвищення якості соціальних послуг (освіта, соціальних захист, охорона здоров'я) та культурного дозвілля.

Моніторинг та оцінка ефективності виконання регіональної програми підвищення конкурентоспроможності передбачає поетапний системний контроль, що відповідає принципам неупередженості, об'єктивності, з метою необхідного коригування та виправлення наслідків можливих відхилень від продуманої стратегії, проблемні питання та заходи щодо їх вирішення, результативність, стан, досягнення. Питання особливостей наявних методичних підходів до оцінювання конкурентоспроможності регіону розглядалися в дослідженні [7]. Оскільки всі регіони країни мають особливі ресурси, певну спеціалізацію та структуру економіки, культурні та національні риси, то, відповідно, реалізація проектів стратегій буде відбуватися

з певними коригуваннями під регіон. Регіональний моніторинг виступає інструментом збору інформації, обстеження регіональної ситуації та напрямів розвитку (див. рис. 4).

Таким чином, стратегічне управління регіональною конкурентоспроможністю пов'язано з формуванням розвитку майбутнього конкурентного потенціалу регіону, який включає до себе здатність відновлювати та формувати нові матеріальні, інвестиційні, інноваційні, фінансові, кадрові та інформаційні ресурси, виробляти нові конкурентоспроможні товари та послуги, які створені на базі нових технологій, мають високу якість та рівень конкурентоспроможності, новизну та будуть користуватися попитом у споживачів [2].

З метою забезпечення фінансово-економічної безпеки регіону стратегія підвищення регіональної конкурентоспроможності повинна забезпечувати ефективне використання регіонального потенціалу конкурентоспроможності, створення умов для формування нових конкурентних переваг.

Висновки з проведеного дослідження. Підвищення рівня конкуренції між регіонами повинно приводити не до конкурентної боротьби, а до формування стійкого співробітництва на основі інтеграції та кооперації між регіонами, діючими на їх території суб'єктами господарювання. Міжрегіональна інтеграція відкриває шляхи до розвитку високих технологій, прибуття портфельних інвестицій, форсування інноваційного підприємництва.

Вдосконалення науково-методичних підходів до концепції регіональної конкурентоспромож-

ності повинно базуватися на дослідженні стратегічного потенціалу регіонів, перспектив їх інтеграційних зв'язків.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Агоева З.И., Топсахалова Ф. М.-Г. Мониторинг проблем социально-экономического развития региона. *Фундаментальные исследования*. 2014. № 9-3. С. 621–624.
2. Чайникова Л.Н. Формирование системы управления стратегической конкурентоспособностью региона : монография. Тамбов : Изд-во ГОУ ВПО ТГТУ, 2010. 264 с.
3. Павліха Н.В., Кицюк І.В. Управління конкурентоспроможністю національної економіки: регіональний вимір : монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2014. 184 с.
4. Фактори і механізми забезпечення конкурентоспроможності регіону: наук. доп. / наук. ред. П. Ю. Бєленький. Львів : ІРД НАН України, 2005. 145 с.
5. Ткач О.В. Необхідні передумови сталого розвитку регіону Соціально-економічні дослідження в перехідний період. URL: <http://www.stelmaschuk.info/archive-internet-conference/62-conferencia-16-04-2013/566-566.html>. (дата звернення 22.03.2019).
6. Безхлібна А.П. Особливості формування конкурентоспроможності регіону. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 19. URL: <http://global-national.in.ua/issue-19-2017>. (дата звернення 25.03.2019).
7. Безхлібна А.П. Аналіз концептуальних особливостей існуючих методичних підходів до оцінювання конкурентоспроможності регіону. *Економіка та суспільство*. 2017. № 13. URL: <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal-13>. (дата звернення 26.03.2019).